

Obsah

Krvavá cesta k povstání	2
Povstání v evropském kontextu	4
Jako Fénix z popela	6
Akce „Rozhlas“	8
Sobota 5. květen 1945.	10
Voláme českou policii!	12
Česká národní rada v čele povstání.	14
Neděle 6. květen 1945	16
Mladí hrdinové na historické křižovatce	18
Vlasovci míří ku Praze	20
Trojský kůň budoucí nesvobody.	22
Pondělí 7. květen 1945	24
Proč „bílé hvězdy“ neosvobodily Prahu?	26
Útok německých jednotek na Prahu	28
Fanatismus až do poslední minuty války	30
Úterý 8. květen 1945.	32
Kapitulace německých jednotek v Praze	34
Středa 9. květen 1945	36
Legenda o osvobození Prahy má svůj rub a líc	38
3 000 mrtvých! Nebyla to žádná hra	40
Přehlídka prvního pokusu falšovat historii povstání	42

Krvavá cesta k povstání

Mobilizovaní čeští vojáci v září 1938, zrazení politiky v zahraničí i doma, šli v květnu 1945 s odhodláním do boje, aby odčinili potupu kapitulace po ostudném mnichovském diktátu a pomstili zločiny německých okupantů, kteří 15. března 1939 vtrhli do Prahy přes Hitlerovy věrolomné sliby, že krádež českého pohraničí je jeho jediným požadavkem vůči demokratickému Československu.

Ilegální organizace Obrana národa, vytvořená českými generály a důstojníky, měla od prvních dnů okupace v plánu také protinacistické povstání v závěru války. Tento cíl však provázely tvrdé úder gestapa. Tisíce vězněných a stovky popravených českých důstojníků, mezi nimi i 24 (!) generálů, jsou faktem hovořícím snad dostatečně přesvědčivě vůči zlomyslným tvrzením, že povstání v květnu 1945 bylo zbytečné a alibistické.

První dva velitelé Obrany národa skončili na popravišti – vlevo armádní generál Josef Bílý († 28. 9. 1941) a divizní generál Bedřich Homola († 5. 1. 1943).

Mezi další československé generály, kteří se nedočkali porážky nacistů, patří i brigádní generál Václav Šára († 1. 10. 1941) a divizní generál Vojtěch Boris Luža (2. 10. 1944).

Dobrovolníci do československé zahraniční armády v polském Krakově na jaře 1939. Mnohé z nich vyslala Obrana národa, která však měla hlavní cíl v povstání v závěru války.

Povstání v evropském kontextu

Dnes patří k módním trendům zlomyslně bagatelizovat význam bojů na pražských barikádách tvrzením, že šlo o „českou alibistickou akci proti poražené německé armádě“. Tvrzení o tom, že šlo o nesmyslnou akci „za pět minut dvanáct“, zcela ignoruje řadu základních vojenských aspektů i německé plány „spálené země“ v závěru války a také to, že tato událost plně zapadá do kontextu evropského odboje, kde můžeme toto povstání z vojenského i politického hlediska srovnávat například s podobnými událostmi ve Varšavě a Paříži v srpnu 1944 či v italských velkoměstech jako Milán, Janov a Turín v dubnu 1945. Pražské povstání zabránilo nejen nacistickým plánům na zničení města, ale rovněž zhatilo německé záměry na další vedení války, zkrátilo ji o několik dní, kdy pomohlo donutit Hitlerova nástupce admirála Karla Dönitze k jednání o bezpodmínečné kapitulaci.

Ani obrovské hrdinství polské mládeže z harcerských oddílů Armije Krajowe nedokázalo v urputných bojích s přesilou od 1. srpna do 2. října 1944 zachránit Varšavu.

Barikády v Paříži byly naopak barikádami vítězství. I zde však probíhal zdkulisi politický boj. Francouzští komunisté například paradoxně usilovali o to, aby do města vstoupili první Američané a nikoliv francouzské jednotky, které by tak posílily vliv generála Charlese de Gaulla.

Pařížští policisté, povstalecký bojovník a americký voják – jiný obraz a také proti Praze zcela odlišný politický výsledek pětidenních bojů v Paříži během srpna 1944. I zde se však umíralo. Během střetů zde zahynulo přes 1 400 Francouzů.

I ve Varšavě se stavěly barikády, ale nacisté proti městu nasadili těžkou techniku, která polskou metropoli, také zásluhou Stalinovy pomstychtivé pasivity, prakticky celou zničila.

Jako Fénix z popela...

Když nacistický okupační aparát v letech 1939–1942 opakovaně zdecimoval v českých zemích ilegální vojenskou odbojovou organizaci Obrana národa, pokusil se ji obnovit v následujících měsících brigádní generál Zdeněk Novák. Ten však byl zatčen gestapem v červnu 1944 a vojenský odboj byl opět v troskách. V Praze na jaře roku 1945 však převzaly štafetu vojenského odboje skupiny „Alex“ a „Bartoš“.

Naivní představy komunistů, že povstání v čele s lidovými veliteli může být úspěšné, vyvrátily již první hodiny 5. května 1945, kdy se například množství ukořistěných zbraní zcela nekoordinovaně rozplynulo mimo bojové jednotky. Naštěstí pro Prahu se našel dostatek důstojníků, kteří se nebáli vzít na sebe odpovědnost za boj s nacistickou přesilou. Ze skupiny „Bartoš“ vzniklo Vojenské velitelství Velké Prahy, které řídilo povstání z podzemního krytu v Bartolomějské ulici.

V čele vojenského odboje v Čechách stanul v závěru války brigádní generál František Slunečko (krycí jméno Alex), který žil v ilegalitě pronásledován gestapem od prosince 1939.

Pplk.gšt. František Bürger (uprostřed) po válce se svými nejbližšími spolupracovníky ze skupiny „Bartoš“ – zleva kpt. žen. v zál. Vladimír Pacák, kpt.gšt. Jindřich Šulc, v brýlích policejní škpt. Josef Stejskal, kpt.gšt. Stanislav Hruška

Architektem
a duší příprav
povstání
v Praze byl
zkušený
zpravodajský
důstojník
podplukovník
generálního
štábu František
Bürger (krycí
jméno Bartoš).

Do čela povstání
byl vybrán
hrdina ruských
legií za 1. světové
války, který
již ve 24 letech
velel nejlepšimu
legionářskému
pluku,
brigádní generál
Karel Kutlvaš.

11-0

Inč. 6970/4

TAJNÉ!
408

Z Londýna, dne 25. dubna 1945:

Gen. P i k a :

Na Vaši depeši čísel 465 /25:

Gen. S l u n á č k o byl členem organizace v sev. vřch. Č e c h á c h , která byla s námi v přímém spojení až do 13. ledna t.r. a je nyní v nepřímém kontaktní styku přes spojkou Rady Třetí.

Byl pověřen vedením organizace v prostoru M l a d á B o l e s l a v , T u r n o v , S e m i l y , J i ř í n . Jeho krycí jméno A l g x . Jeho postavení v organizaci považovali jistě za věrohodné a z dosledů zpráv nevysvětlí nic co by svedlo proti jeho spolehlivosti a opravdovosti.

Podle našich vědomostí působil brigádní generál Frant. S l u n á č k o při válce postupně jako vel. 18. brigády, zást. vel. v K o š i c e h a velitel jedné divise na M o r a v ě .

Dešifroval: 25.IV.45 v 17.20 hod.:
for Bartoš

Náčelník č. voj. mise v SSSR
Brig. gen. st. Pika.

Jedleň OVS. 26/4 - sm. l. l. l.

Náčelník č. voj. mise v SSSR
Brig. gen. st. Pika.

M. 26/4 - 45.
Zal.

Spojení českého
vojenského
odboje doma
se zahraničním
odbojem
v Londýně
i Moskvě bylo
na konci války
velice zdoluhavé
a komplikované.

Akce „Rozhlas“

Roli nečekané rozbušky povstání v Praze v sobotu 5. května 1945 ve 12.33 hod. sehrála výzva hlasatele Zdeňka Maňčala o pomoc české policie, četnictva a vládního vojska, protože akce „Rozhlas“ tehdy dostala nečekanou trhlinu, když odvážná skupina českých policistů pod vedením kpt. Rudolfa Suchánka při pokusu obsadit rozhlasovou budovu narazila na odpor jednotky SS mnohem početnější, než se předtím očekávalo. Vzápětí v ulicích okolo vinohradské budovy Rozhlasu bojovali a umírali čeští vlastenci ze všech sociálních vrstev. Tento fakt později ovšem zneužívali po desítky let komunističtí historici a publicisté k tomu, aby bagatelizovali „akci hrstky policistů, která neměla takový význam, jaký jí revizionistická buržoazní historiografie přisuzuje“. Pravdu však nelze zakrýt natrvalo stejně jako fakt, že povstání mělo ryze celonárodní charakter.

*Velitel obránců Rozhlasu
štábní kapitán
Jaroslav Záruba
byl 8. května smrtelně
zraněn při německém
dělostřeleckém přepadu.*

*Unikátní snímek průjezdu policejní skupiny kpt. Rudolfa Suchánka
přes Václavské náměstí na Vinohradskou třídu. Za chvíli se povstání
v Praze stane nezadržitelnou realitou...*

Rozhlasový technik František Werner a hlasatel Zdeněk Mančál (již v uniformě záložního důstojníka) během vysílání z náhradních prostor ve vinohradském Husově sboru

Fotograf Karel Hájek zachytil v chumlu bojovníků o Rozhlas v prvních hodinách povstání kameramana Čeňka Zahradníčka s 35mm kamerou, která pro změnu zaznamenala cenné záběry z těchto dramatických bojů.

Prostory Rozhlasu po útoku německého letounu, který svrhl 6. května v 17.40 hod. na budovu bombu. Povstalci však začali záhy vysílat z náhradních prostor v tzv. strašnické vysílačce a poté v Husově sboru na Vinohradech.

Sobota 5. květen 1945

Přestože oba základní české odbojové proudy v Praze (vojáci a komunisté) předpokládaly, že k povstání by mohlo dojít nejdříve v pondělí 7. května, již v sobotu došlo po předchozích zprávách o smrti Adolfa Hitlera a rostoucím napětí v pražských ulicích k předčasnému výbuchu povstání a spontánní ofenzivě Pražanů proti německé třicetitisíkové posádce, kterou vojenský odboj zbavil spojení zablokováním 6 000 telefonních linek. Došlo tak k jejímu ochromení a zároveň ke vzniku větších povstaleckých seskupení podřízených Vojenskému velitelství Velké Prahy generála Karla Kutlvašra, které vytvořila v podzemním krytu v Bartolomějské ulici vojenská odbojová skupina „Bartoš“ v návaznosti na další vojenské skupiny, jež vznikly na troskách nacisty v letech 1939–1944 tvrdě zdecimované podzemní armády Obrana národa. Mocensky tento proces rámovalo večerní podřízení vojenského velitelství povstalců politikům z České národní rady, která však byla pod silným vlivem komunistů.

*Prvním velkým
protiokupačním
projevem Pražanů bylo
již v pátek 4. května
zamalování a ničení
německých nápisů
v ulicích.*

Velitel Pražského povstání brigádní generál Karel Kutlvašr s předsedou vojenské komise České národní rady kapitánem Jaromírem Nechanským (v košili) nad mapou bojující Prahy; politici v radě prosadili, že mladý kapitán byl de facto generálovým nadřízeným, ale generálova skromnost a noblesa a kapitánovo kultivovaně zdvořilé chování dokázaly tento rozpor odstranit.

Četnický praporčík mezi povstalci – právě bojové jednotky českých četníků byly velice cennou a hodnotnou posilou povstalců v bojích u Rozhlasu, na Staroměstské radnici i na Malé Straně či v Michli.

Voláme českou policii!

Pražského povstání se aktivně účastnilo i 4 026 uniformovaných příslušníků Policejního ředitelství Praha z 46 revírů a dalších speciálních policejních útvarů. Dnes se zcela zapomíná, že právě oni měli první den povstání, coby důležitý tmel, významný podíl na úspěchu spontánní ofenzivy povstalců. Přestože byli na počátku povstání policisté ozbrojeni pouze služebními pistolemi s omezeným množstvím střeliva, jejich vklad do úvodních bojů byl zásadní.

Měli velkou zásluhu na obsazení a udržení vinohradského Rozhlasu, jeho strašnické náhradní vysílačky a žižkovské meziměstské telefonní a telegrafní ústředny. Policejní spojovací pojítka byla přínosem pro vznikající úseková povstalecká velitelství, z nichž mnohá měla sídlo přímo na policejních revírech. Svůj velice hodnotný vklad přinesly i bojové jednotky policistů, byť působily zpravidla jen v síle družstva či čety. Během Pražského povstání položilo život 44 uniformovaných policistů a 242 jich bylo vážně zraněno.

Policisté-barikádníci při slavnostním pochodu na pražském Hradě před prezidentem Edvardem Benešem 28. května 1945. Bez bojového vkladu čtyř tisícovek policistů si především první den povstání nelze představit.

Čtyři z dlouhé řady padlých policistů v povstání – zleva: první oběť bojů o Rozhlas štábní strážmistr Antonín Svoboda, strážmistr Vincenc Čermák, který byl spolu se strážmistrem Ferdinandem Vajsarem (třetí zleva) zavražděn esesáky 5. května v Libni. V téže čtvrti první den povstání padl i štábní strážmistr František Strihavka.

Smíchovští policisté s ukořistěným těžkým kulometem vz. 37 se v Mozartově ulici chystají odjet do boje s nacisty.

Česká národní rada v čele povstání

Po předchozích vzájemných opatrných kontaktech začali na jaře 1945 komunisté, ilegální odboráři a rozvětvená vojensko-partyzánská organizace Rada tří, která byla ve spojení s čs. exilovou vládou v Londýně, vytvářet nový vrcholný orgán domácího odboje – Českou národní radu. Do té byly během dubna zapojeny další odbojové skupiny a do jejího čela byl vybrán jako významná společenská osobnost nestraník univerzitní profesor Albert Pražák.

Česká národní rada díky radiostanici ANNA parašutistů kpt. Jaromíra Nechanského a čet. Jaroslava Klemeše od 28. dubna 1945 disponovala spojením s Londýnem, odkud šlo složité spojení k vládě, která však již byla v té době v Košicích. Na straně druhé neměla rada prakticky až do 5. května kontakt s vojenským odbojem v Praze, který si podřídila až v odpoledních hodinách prvního dne povstání.

*Zatímco v ulicích Prahy a jeho širokém okolí
(snímek z rozhraní mezi Záběhlicemi a Spořilovem)
obětavě čelili povstalci nacistické přesile...*

... v České národní radě již byl veden boj o politický charakter poválečné republiky (zleva arch. Augusta Müllerová, prof. Zdeněk Wirth, Josef Smrkovský, prof. Albert Pražák, dr. Josef Kotrlý a kpt. Jaromír Nechanský).

Neděle 6. květen 1945

Do ranních hodin proběhla hlubší organizace povstaleckého tábora, se kterým se pokoušejí spojit protisovětské jednotky Ruské osvobozené armády dosavadního spojence německých nacistů generála Andreje Andrejeviče Vlasova. Nacisté zatím zahájili přípravy na útok proti městu, kde během předchozí deštivé noci vyrostlo na 1 600 barikád. Tehdy také vznikl požadavek velitele jednotek SS hraběte Carla von Pückler-Burghauss na bombardování Prahy: „Mnoho zápalných bomb, celé hnízdo musí hořet.“

Americké jednotky dopoledne dorazily do Plzně, ale jejich další postup již den předtím zbrzdil striktní sovětský požadavek, aby se Američané kvůli údajně probíhajícím sovětským operacím zastavili na linii Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice. Jednotky 1. ukrajinského frontu však útočnou operaci s cílem osvobodit Prahu zahájily až ve dvě hodiny po poledni.

Stavby barikád se podle odhadu zúčastnilo na 100 000 Pražanů.

Zatímco povstalci ve Varšavě disponovali pouze šesti obrněnci a Pařížané dokonce jen jedním ukořistěným tankem Somua S-35 bez nábojů, pražští barikádníci ukořistili i dvě desítky obrněných vozidel různého typu (na snímku povstalecký stíhač tanků Hetzer ve Strašnicích).

Nejúčinnější zbraň povstalců proti německým tankům představovaly ukořistěné pancéřové pěsti. Kvůli omezenému účinnému dostřelu si však žádaly krajně odvážné střelce.

Mladí hrdinové na historické křižovatce

Jedním z největších hrdinů Pražského povstání byla česká mládež – chlapci a děvčata bez vojenského výcviku, vychovaní však Sokolem, Junákem, legionářskou legendou, mýtem T. G. Masaryka a dalšími pilíři tehdejší české občanské společnosti. Byli motivováni svým mládím a nenávistí k okupantům, kteří je nejen okradli o nejdůležitější roky života, ale též zabíjeli jejich kamarády, rodiče a známé. Mladí barikádníci absenci vojenských zkušeností nahrazovali nezměrnou odvahou, kterou často v jejich zájmu museli jejich velitelé krotit.

Škoda, že tato generace se svými zkušenostmi z okupace a barikád musela prožít morální štěpení a rozdělení národa v letech po únoru 1948 a srpnu 1968. Navíc i za běžného vývoje společnosti je přenos zážitků a zkušeností jedné generace na druhou vždy obtížně přenosný. Přesto stojí historie bojových jednotek mládeže, jako byly například Zpravodajská brigáda a Pěst, stále za pozornost.

Velitel Zpravodajské brigády Veleslav Wahl byl v třidvaceti letech nejmladším členem České národní rady a její vojenské komise; v roce 1950 byl však popraven komunistickým režimem.

Sedmnáctiletý holešovický student Ladislav Strych byl jako střelec z pancéřové pěsti jedním z mnoha mladých hrdinů bojů na pražských barikádách.

Skupina mladých bojovníků I. praporu Zpravodajské brigády (ZB) 7. května po útoku německých letadel na kasárna Jiřího z Poděbrad na náměstí Republiky (uprostřed v brýlích jeden ze zakladatelů ZB Jaromír Klika-Bob)

Mladická ošetřovatelka a kulometná hlídka Zpravodajské brigády, vytvořené za okupace bývalými skauty, po skončení bojů v úseku Staroměstského náměstí

Vlasovci míří ku Praze...

K historii povstání patří i účast tzv. vlasovců v bojích o Prahu, která je věčným zdrojem dohadů a sporů o významu a smyslu jejich pomoci povstalcům. Tehdy se v Praze především ve dnech 6.–7. května 1945 angažovala pod velením generálmajora Sergeje Kuzmiče Buňačenka 1. pěší divize protisovětské Ruské osvobozené armády (ROA). Je třeba mít však na zřeteli, že vrchní velitel ROA generálporučík A. A. Vlasov se konfliktu s německými autoritami chtěl vyhnout, zatímco protiněmecky laděnému generálovi Buňačenkovi střet nevalil. Vlasovci pomohli povstalcům především na levém břehu Vltavy (zvláště při útocích na ruzyňské letiště), ale v noci 7. května většina jejich jednotek z Prahy začala odcházet poté, co ztroskotaly snahy o užší spolupráci s Českou národní radou, která byla k bývalým německým spojencům a nepřátelům J. V. Stalina značně rezervovaná.

*Rukávová nášivka
jednotek ROA
(v azbuce)*

Vojáci ROA byli vděčnými Pražany přijímáni s velkými sympatiemi; na snímku dvojice vlasovců s personálem nemocnice ve Štefáníkových kasárnách na Smíchově. Brzy se však muselo na jejich účast v povstání zapomenout.

S. K. Buňačenko

Předseda protisovětského Komitétu pro osvobození národů Ruska a velitel ROA generál Andrej Andrejevič Vlasov v listopadu 1944 v Praze ještě po boku nacistického státního ministra pro Protektorát Čechy a Morava válečného zločince Karla Hermanna Franka

Unavení vlasovci po několikadenních pochodech odpočívají ve smíchovských ulicích před nástupem do bojů s nacisty. Každý z nich měl za sebou jiný příběh a nechyběli mezi nimi ani ti, kteří pomáhali po boku jednotek SS krvavě potlačit povstání ve Varšavě.

Trojský kůň budoucí nesvobody

V protektorátu směly působit pouze dvě kolaborantské odborové organizace, které se měly podílet na kontrole dělnictva a stimulovat jeho válečné pracovní úsilí. V roce 1944 se počala mezi úředníky Národní odborové ústředny zaměstnanecké formovat odbojová organizace, která na počátku roku 1945 položila základy tzv. Ústřední rady odborů (ÚRO), která se stala jedním ze zakládajících členů České národní rady. Odboráři si vytvořili svůj vojenský štáb, který za povstání sice ničemu nevelel, ale snažil se jen telefonicky zjišťovat situaci v továrnách a dosadit v nich trojky důvěrníků a dodávat jim ilegální noviny Rudé právo.

I když většina dělníků v řadách povstalců bojovala pod vojenským velením na barikádách a závodní revoluční gardy tvořily asi třicetinu barikádnické armády, po skončení povstání si však štáb ÚRO podvodně nárokoval vedoucí roli ve vedení povstání!

Vysočany v květnu 1945 – mnoho pražských továren bylo těžce poškozeno březnovým bombardováním, a proto jejich „obrana“ během povstání měla pouze ryze politické cíle.

Vlevo vojenský velitel štábu odborářů škpt.děl. Oldřich Kryštof, vpravo Evžen Erban coby politický vůdce ÚRO v povstání. Ačkoliv byl Erban sociální demokrat, plnil ochotně pokyny komunistů, v jejichž řadách to po únoru 1948 dotáhl až do vlády či čela České národní rady.

Pro povstalice hlavní prioritu představoval boj s nacisty, politikáři v prokomunistické Ústřední radě odborů však již snili o přerůstání národně demokratického povstání v socialistickou revoluci.

Pondělí 7. květen 1945

Začal generální útok jednotek SS proti městu a jejich úspěšné pronikání do jeho centra především ze severovýchodu, provázené zločiny na českém civilním obyvatelstvu Prahy. Tu v noci začínají opouštět pro neochotu politické dohody ze strany České národní rady jednotky vlasovců. Do města přijíždějí zcela bez problému američtí váleční korespondenti a v pozdních nočních hodinách i obrněná skupina s parlamentáři, která pokračuje v cestě až do východočeských Velichovek. Zde chce přesvědčit velitele německé skupiny armád Mitte polního maršála Ferdinanda Schörnera, aby respektoval skutečnost, že již v pondělních ranních hodinách byla v Remeši podepsána bezpodmínečná kapitulace německých branných sil, jež má vstoupit v platnost o úterní půlnoci. Američané respektují podmínky kapitulace i dohody se svými sovětskými spojenci, o jejichž postupu na Prahu povstalci nic nevědí.

Takto poznamenal německý nálet v poledne 7. května obchodní dům Prokop & Čáp na Václavském náměstí.

Okolí Trojského mostu na holešovické straně bylo po skončení povstání přesvědčivým důkazem o urputnosti bojů, které zde probíhaly především 7. května.

Francouzský legionář plk.gšt. František Vejmelka velel úspěšně povstalecké oblasti Praha-východ. Dnes tato obdivuhodná osobnost patří mezi zcela opomíjené hrdiny povstání, bez kterých by však jeho průběh vypadal zcela jinak.

Pro americké vojáky (na snímku jejich průzkumná skupina ve Zborovské ulici na Smíchově) byl toho dne přesun do Prahy otázkou pouhých dvou hodin! Sovětští spojenci však trvali na tom, že Prahu osvobodí oni a nikdo nebyl po válce schopen říci Pražanům pravdu.

Proč „bílé hvězdy“ neosvobodily Prahu?

Tato v posledních letech tolik diskutovaná tematika je velice složitá a sehrál v ní svou roli i americký generál Dwight Eisenhower, který k velkému zklamání generála Georga Pattona ve střední Evropě ustupoval expanzivním požadavkům svého sovětského spojence proto, aby jej získal pro společné vystoupení proti císařskému Japonsku.

Kdyby občanům byla řečena včas pravda o chování a stanovisku sovětské vlády a Rudé armády k Pražskému povstání, věřím, že by nikdy nedošlo k tomu, aby komunisté získali ve volbách v květnu 1946 v Čechách 40 % hlasů a se svými oddanými souputníky, či zaprodanci, přes 50 %. Tím jim umožnili nakonec trvalou a úplnou moc a nadvládu nad Československem, které se stalo v únoru 1948 další sovětskou kolonií...

Bývalý poslanec Čs. strany národně socialistické Ota Hora

Príslušníci 16. obrněné divize US Army dopoledne 6. května v plzeňských ulicích při potyčkách s německými záškodníky

Američtí vojáci se nakonec na Karlově mostě mohli objevit až při přehlídce delegace 94. pěší divize v Praze 27. září 1945.

97. pěší divize (Trident) osvobodila Cheb a řadu dalších míst v Čechách.

Do Prahy dorazili 7. května zcela bez problémů ve svém džípu Chuck Wagon i americký válečný korespondent Levin Meyer (vlevo) a jeho stejně odvážný kolega fotograf Eric Schwab.

Útok německých jednotek na Prahu

Proti povstalcům v Praze začal iniciativně organizovat protiakci velitel jednotek SS v českých zemích SS Gruppenführer Carl von Pückler-Burghauss ze svého štábu v budově právnické fakulty. Z cvičiště SS na Benešovsku vyrazili na Prahu ve dvou prouděch bojový svazek SS „Wallenstein“, bojová skupina „Millowitz“ z milovického vojenského prostoru, bojová skupina generála Reimanna z Českého Brodu a bojová skupina 4. pluku SS „Der Führer“ od Litoměřic.

Na cestě ku Praze zvláště jednotky SS brutálně zasahovaly proti všem pokusům zbrzdit jejich postup. Přesto je čeští bojovníci – například u Psár, Lahovic či Dolních Chabřů – za cenu mnoha obětí dokázali zdržet o řadu cenných hodin, které měly obrovský význam pro dokončení organizace pražských povstaleckých jednotek a posílení obranných povstavení.

Z německého kanonu ze směru od Pankráce byl 6. května zasažen i Pražský hrad a u okna s výhledem na malostranský chrám sv. Mikuláše zemřel hradní lékař MUDr. Bohumil Havránek.

Válečný zločinec Pückler-Burghauss se marně pokoušel odejít se svými SS do amerického zajetí a až v noci z 11. na 12. května 1945 podepsal kapitulaci do rukou sovětského generála Serjogina a amerického plukovníka Allisona. Poté se v Čimelicích zastřelil.

Německý útok na Michli 8. května pomohly zastavit povstalecké obrněné vlaky z vršovického nádraží (na snímku střeliště rychlopalných kanonů ráže 15 mm v improvizovaném obrněném vlaku „Praha“).

Fanatismus až do poslední minuty války...

Četné válečné zločiny nacistů v Praze i v dalších českých městech v květnu 1945 nejsou žádnou vylhanou legendou ani propagandistickým klišé, ale drsnou a holou pravdou, která by nám měla pomoci znát zdroje, z nichž se rodila poválečná česká odplata vůči všemu německému. Nejde o to omlouvat ostudné excesy českého lumpenproletariátu a protektorátních tichošlápků (často bývalých kolaborantů!) vůči Němcům po skončení bojů na pražských barikádách, ale zachovat si místo honby za senzacími nadhled nad touto problematikou, minimálně v řazení příčin a důsledků, i vědomí, kolik obětí přinesl například při obraně Prahy i český venkov. Místa jako Psáry, Dolní Chabry, Lahovice a řada dalších, kde nacisté brutálně vraždili bezbranné civilisty jako mstu za to, že jejich postup na českou metropoli byl zpomalován místními povstaleckými skupinami, nesmí být totiž rovněž zapomenuta.

Němečtí fanatici neváhali na samém sklonku války zabít v Praze i malé děti.

Tuto fotografii českých policistů a nacisty zavražděných českých civilistů v pankráckém úseku prezentoval v roce 1994 zcela beze studu Sudetoněmecký landsmanšaft v jedné své česky psané publikaci s popisem „Zavraždění Němci, odtažení na kraj silnice“.

Esesáky povraždění povstalci i neozbrojení čeští civilisté na Masarykově nádraží zůstanou trvalou obžalobou nacismu i jedním z dlouhé řady důvodů ostrých protiněmeckých excesů Čechů po skončení války.

Úterý 8. květen 1945

Ofenzíva jednotek SS z mimopražských posádek vrcholila. Zatímco na Pankráci, v Michli a na přístupech k Smíchovu se povstalci houževnatě bránili, od Karlína německé obrněné jednotky pronikly až do centra města. V patové situaci došlo nakonec v 16.00 hod. mezi Českou národní radou a velitelem jednotek wehrmachtu generálem Rudolfem Toussaintem k podpisu protokolu „o formě kapitulace německých jednotek v Praze“ – de facto způsobu jejich odchodu z města do amerického zajetí. Sovětské velení zatím hnalo své tankové předvoje, aby urychlily svůj přesun z Krušnohoří do Prahy, ale zároveň nebylo schopno po celou dobu povstání provést jediný letecký úder na podporu povstalců či realizovat jediný shoz zbraní v jejich prospěch, popřípadě informovat povstalecké velení o svém postupu. O to více se potom obrátila sovětská pomstyctivost proti povstaleckým velitelům a politikům za to, že připravili Rudou armádu o další vojenský triumf a jednali bez jejího vědomí.

*Hořící věž
Staroměstské
radnice – jeden
z nejtypičtějších
symbolů těžkých
bojů v centru
Prahy během
čtvrtého dne
povstání*

Ztráty na straně povstalců rostly – osobní doklady bývalého legionáře a nacisty penzionovaného policisty strážmistra Jindřicha Kašáka.

Obrovské hrdinství během pěti dnů bojů na pražských barikádách prokázaly dobrovolné sestry Červeného kříže.

Kapitulace německých jednotek v Praze

Paralelně se silícími boji v Praze probíhala od dopoledních hodin 8. května jednání mezi Českou národní radou a nejvyšším představitelem německé armády generálem Rudolfem Toussaintem. Jejich výsledkem byl v 16.00 hod. podpis protokolu o provedení formy kapitulace německých branných sil, na jejímž základě německá posádka složila zbraně na okraji města do rukou povstalců a odešla do amerického zajetí v Plzni. I když střety ve většině míst našeho hlavního města tehdy ustaly, jednotky SS pokračovaly ještě v bojích na Pankráci a na jihozápadních okrajích metropole směrem na Smíchov.

Jeden ze signatářů protokolu generál Kutlvašr tehdy prohodil: „Toto bude mít ještě dohru...“ Jako by tušil, že ten, kdo si dovolil ve sféře vlivu Kremlu něco zásadního udělat bez jeho pozhledání, bude terčem stalinské pomsty, což se velice rychle začalo naplňovat.

Velitel německé armády v Praze generál Rudolf Toussaint uvažoval realisticky a na rozdíl od jednotek SS byl ochoten s povstanci jednat.

Barikáda u dodnes existující nuselské restaurace Na paloučku byla v pankráckém úseku jednou z posledních, které ještě mohly zastavit průnik esesácké přesily do centra Prahy.

Se zněním protokolu o kapitulaci německých jednotek v Praze seznámil českou veřejnost odpoledne povstalecký rozhlas a poté i tisk.

Německé jednotky po skončení bojů v vypálené Staroměstské radnice. Tehdy povstalci viděli průjezd 27 tanků, několika obrněných vozů, asi 90 osobních a 32 nákladních aut. V koloně byly asi 3 000 německých vojáků, proti kterým stály necelé tři stovky barikádníků!

Středa 9. květen 1945

V ranních hodinách probíhaly poslední boje již jen s jednotkami SS především u Zlíchova a po příjezdu sovětských jednotek do Prahy v Dejvicích. Prvosledové útvary 1. ukrajinského frontu maršála Ivana Stěpanoviče Koněva dorazily k okrajům Prahy od Veltrus a Slaného kolem čtvrté hodiny ranní. Zajímavou skutečností je podle řady svědectví, že se mnozí sovětsští důstojníci neptali na Němce, ale více je zajímalo, zda nejsou v Praze Američané.

Každopádně však příjezd sovětských tankistů vyvolal mezi Pražany, totálně neinformovanými o politickém zákulisí osvobození města, obrovskou vlnu nadšení. Prostí sovětsí vojáci byli přijímáni s upřímným nadšením a láskou. Stejně sympatie a obdiv však tehdy lidé projevovali i sovětskému diktátorovi Josifu Vissarionoviči Stalinovi. Vystřízlivění z toho u mnoha lidí trvalo často až do srpna 1968 a u části české společnosti nedošlo k prohlédnutí dodnes...

Na podporučíka povýšený radiotelegrafista Jaroslav Klemeš mohl přes svou radiostanici ANNA konečně odeslat i depeši košické vládě o ukončení bojů v Praze a příjezdu sovětských jednotek do města.

Dělostřelecký oddíl vlasovců mjr. Andreje F. Gubanova (při průjezdu kolem Štefáníkových kasáren – dnes Justiční palác na Smíchově) vydržel v bojích po boku povstalců až do konce. Další osud těch, které dopadly sovětské jednotky, však nebyl nijak záviděníhodný.

Konečně si bylo možné oddychnout a vyfotografovat se na památku – obránci a hlasatelé rozhlasového vysílacího stanoviště v Husově sboru na Vinohradech.

Radost, uvolnění a úsměvy barikádníků, z nichž mnozí svůj boj v květnu 1945 brali i jako zadostiučinění za potupnou kapitulaci a odchod z hranic po mnichovské zradě v září 1938.

Legenda o osvobození Prahy má svůj rub

Šeříky a rudé hvězdy na čapkách usměvavých rudoarmějců byly v básních a filmech o osvobození Prahy po desítky let symbolem sotva poloviční pravdy – především o politickém zákulisí konce války v českých zemích a jeho dlouhodobých dopadech pro naše obyvatele.

Sovětské vrchní velení odmítlo striktně 5. května návrh na postup amerických jednotek generála Pattona na Prahu, a když se 6. května ráno dozvědělo o povstání, vydalo rozkaz k okamžitému zahájení Pražské operace. Směrnice maršála Koněva zněla: *„Nepočítat s únavou vojáků a jinými překážkami, rozvíjet útok rychlým tempem – 30 až 40 km za den. Útočit i v noci... za několik dnů bude konec války a vojáci si odpočinou. Vydejte ze sebe všechno!“* Zatímco však sovětsští řadoví vojáci šli do boje s upřímnou snahou pomoci Praze v boji s nenáviděnými okupanty, jejich velitelé, od maršála Koněva až po vládce Kremlu Stalina, sledovali jednoznačné cíle politické.

Zničený tank č. 24 poručíka Ivana Grigorijeviče Gončarenka na Klárově po boji s německými pancéři dopoledne 9. května 1945. Jeho příběh byl nakonec deformován ve falešnou legendu o tanku č. 23, který desítky let „kraloval“ na vysokém podstavci na Smíchově.

Radost z příjezdu sovětských tanků ze strany Pražanů byla tehdy opravdu upřímná a nefalšovaná. Každý chtěl někomu z nich alespoň podat ruku či zkusit prohodit s nimi pár slov.

Pražané nadšeně vítali maršála Koněva jako osvoboditele. Nikdo nic neví o tom, proč doopravdy hnál své tankisty na Prahu. A ani největší vědma nemohla tušit, jakou roli sehraje pozdější čestný občan našeho hlavního města při přípravách sovětské okupace Československa v roce 1968.

3 000 mrtvých! Nebyla to žádná hra...

Právě probíhající výzkum padlých, zavražděných a zemřelých českých občanů ve dnech Pražského povstání se zatím dostal k číslu 2 898! Zraněno bylo přes 4 000 osob. K tomu je třeba přičíst na straně povstalců asi 200 cizinců.

Škody způsobené na budovách za bojů o Prahu činily podle ohodnocení Stavebního úřadu hl. města Prahy 20 miliard korun v tehdejší měně. Nejhůře poškozeny byly Nusle. Náklady na jejich odstranění tak byly dvacetkrát vyšší než na likvidaci následků po třech náletech spojenců na Prahu.

Na stavby 1 600 barikád vedle využití železničních a tramvajových vozů a někde i pokácených stromů rozebrali Pražané 254 000–300 000 m² dlažby, což představuje šestimetrovou dlážděnou cestu dlouhou téměř 50 (!) kilometrů. I když žádná statistika není nikdy zcela přesná, stojí i tato čísla rozhodně za pozornost.

Profesionální pražské hasičské útvary v počtu 630 mužů zasahovaly během povstání často pod palbou u 69 vážných požárů a během těchto dní ztratily 4 mrtvé a 8 raněných.

Povstalecká armáda dosáhla během čtyř dní stavu asi 30 000 nedostatečně ozbrojených mužů a žen. Generál Kutlvašr později odhadoval, že po celou dobu povstání se se zbraní v ruce aktivně bojů účastnilo asi 12 000 bojovníků.

Přehlídka prvního pokusu falšovat historii

V pondělí 28. května 1945 se v den narozenin prezidenta Edvarda Beneše uskutečnila na I. nádvoří Pražského hradu vojenská přehlídka pražských barikádníků v počtu 9 760 osob. Původně měl v jejím čele pochodovat vojenský velitel povstalců generál Kutlvašr se svým štábem. Komunisté v České národní radě v čele s Josefem Smrkovským však prosadili, že v čele barikádnické armády – před hrdiny od Rozhlasu, Staroměstské radnice či z Pankráce – pochodovaly revoluční gardy pražských továren a velitel jejich štábu štábní kapitán Oldřich Kryštof, který měl zcela minimální vliv na řízení bojů v době povstání!

O tři roky později, po únoru 1948, se již historie povstání falšovala bez jakýchkoliv skrupulí a četní jeho hrdinové skončili v kriminálech či dokonce na šibenici! Generál Kutlvašr byl degradován na vojína a odsouzen „jen“ k doživotnímu žaláři.

Nezasloužený triumf odborářů a políček do tváře vojenského velení povstání – Oldřich Kryštof (vpravo) a Evžen Erban (třetí zprava) – po boku generála Karla Kutlvašra a náčelníka jeho štábu pplk.gšt. Františka Búrgera na hradní přehlídce v čele povstalecké armády!

povstání

Zatímco generál Kutlvašr s pplk.gšt. Bürgerem i ostatními povstaleckými důstojníky museli na Hradě postupně pochodovat s páskami RG na rukávech svých uniforem, Evžen Erban (vpravo ve světlém plášti) již pochodoval s páskou rudou.

Přehlídky na Hradě se již například nezúčastnily skauty vytvořené jednotky Zpravodajské brigády, které v době jejího konání zajišťovaly pohraniční železniční tratě. Mnoho jejich příslušníků však v 50. letech poznalo komunistické vězení a tábory nucených prací.

Autor: PaedDr. Jindřich Marek (VHÚ Praha)

Fotografie: sbírky VHÚ Praha, VÚA-VHA Praha a Jaroslava Čvančary

Grafické zpracování: Ing. Libora Schulzová (OPP VHÚ Praha)

© Ministerstvo obrany ČR – VHÚ Praha, 2015